

А.Ә. Рысқұлова^{1*}, Ж.А. Майданғалиева², Г.А. Кузембаева³

¹ «Қызылорда “Болашақ” университеті», Қызылорда, Қазақстан;

² С. Бәйішев атындағы Ақтөбе университеті, Ақтөбе, Қазақстан;

³ Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті, Ақтөбе, Қазақстан

(*Хат-хабарларға арналған автор: E-mail: ryskulova_aygerim@inbox.ru)

ORCID ID: ¹0000-0002-5457-9631

ORCID ID: ²0000-0003-3189-8880

ORCID ID: ³0000-0001-8964-3683

Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі ұйымдарында психогимнастикаға деген сұранысты бағалау

Психогимнастика бала тұлғасының барлық психикалық процестерінің дамуына әсер ету тұрғысынан өзін әмбебап әдіс ретінде көрсетті. Зерттеудің мақсаты — Қазақстан Республикасының қазіргі заманғы мектепке дейінгі ұйымдарында (бұдан әрі — ҚР МДҰ) психогимнастикаға сұранысты бағалау. Авторлар бұл бағалауды анықтауда механизмнің жоқтығына және оны әзірлеу қажеттілігіне назар аударады, бұл зерттеудің ғылыми және практикалық маңыздылығын көрсетеді. ҚР МДҰ психогимнастикаға сұранысты бағалаудың негізгі әдістерін әдебиеттік талдау және Ақтөбе облысының 117 мектепке дейінгі тәрбиешілерінің арасында сауалнама жүргізу. Сауалнама нәтижелері тәжірибеде психогимнастикаға сұраныстың (пайдаланудың) төмен деңгейін көрсетеді. Психогимнастиканы практикада қолданудың төмен деңгейінің екі негізгі себебі анықталды: 1) тәрбиешілер психогимнастиканы ұйымдастырудың теориясы мен әдістемесін толық меңгермеген, сондықтан оның артықшылықтары мен қолдану тиімділігі туралы білімі жоқ; 2) психогимнастика бойынша теориялық және практикалық материал орыс тілінде әзірленген, сондықтан этномәдени ерекшеліктерді ескеру қажет (ұлттық ойындар, ұлттық ертегілер, батырлар және т.б.). Психогимнастикаға сұраныс деңгейін тәжірибеде арттыру үшін тәрбиешілер психогимнастиканың мүмкіндіктерін толық білуі және оны қолдана білу дағдысы болуы керек.

Кілт сөздер: психогимнастика, психогимнастикаға сұраныс, Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі ұйымдары, мазасыздық, қорқыныш, агрессия, интеллект, денсаулықты сақтау технологиясы.

Kipicne

Мектепке дейінгі педагогика тарихында психогимнастика өзін ерекше дамуы бар және денсаулығында бұзылысы бар баланың жеке басының барлық психикалық процестерінің дамуына әсер ету тұрғысынан ғана емес, сонымен қатар педагогтардың да, психологтардың, дефектологтардың да жұмыстарында пайдалануға керек әмбебап әдіс ретінде көрсетті.

Психогимнастика бала психикасының әртүрлі аспектілерін (оның танымдық және эмоционалды-тұлғалық қабілеттерін) дамытуға және түзетуге бағытталған этюдтарды, жаттығуларды және ойындарды қамтитын арнайы сабақтар түрінде жүзеге асырылады (А.О. Рогожина) [1]. Жеке зерттеулердің, ойындардың егжей-тегжейлі мазмұны негізінен М.И. Чистякованың [2] шығармаларында, ал әзірленген авторлық сабақтардың мазмұны Е.А. Алябьеваның [3] шығармаларында ашылады.

Осылайша, әдістеме бір жағынан мектепке дейінгі және бастауыш білім беру ұйымдарының балаларымен психогимнастика сабақтарын өткізудің тиімділігін дәлелдеді. Дегенмен, бақылаулар көрсеткендей, басқа да тиімді әдістермен қатар психогимнастика Қазақстан Республикасы тәрбиешілері мен педагогтарының кәсіби қоғам арасында өзінің танымалдылығын біртіндеп жоғалтуда. Себебі, Қазақстан Республикасында мектепке дейінгі білім беру жүйесінде психологтар мен дефектологтардың пайда болуымен балалармен жеке жұмыстың психокоррекциялық әдістеріне көбірек басымдық берілуде, ал бастапқыда тәрбиешілер балалармен топтық жұмыс жүргізуде осы «әмбебап» құралмен қаруланған еді. Бұл фактор осы жаппай «әмбебап» құралдың бірте-бірте танымалдылығы мен қолданыстан бірте-бірте жоғалуына әкеліп соғады.

Осылайша, қазіргі әдебиеттерге әдеби шолу психогимнастикаға тақырыптық сұраныстың кең ауқымын көрсетеді. Бұл әдіске деген сұраныс оны жүйелі қолдану баланың жеке басына жан-жақты және нақты әсер ететіндігімен, оның психикалық және адамгершілік дамуының барлық

аспектілерінің дамуы мен жетілдірілуіне ықпал ететіндігі соншалық, ол бірнеше айдың ішінде нәтижеге қол жеткізуге мүмкіндік береді және басқа әдістер тиімсіз болған мәселелерді шешуде айтарлықтай нәтиже береді. Дегенмен, психогимнастика негізінен ресей және қазақ ғалымдарының зерттеу нысаны екенін айта кеткен жөн. Қиыр шет елдің ғылыми орталықтарында жүргізілген зерттеулерде психогимнастика спорт психологиясы саласында қарастырылады [4], [5], бұл оны балалар психологиясына қатысты зерттеуге сұраныстың төмендігін көрсетеді. Бұл факт балалардың жеке басын дамытудағы психогимнастиканың рөлі туралы түсінікті кеңейту үшін тақырыпты кеңінен қамту және зерттеу нәтижелерін мақаланың ағылшын тіліндегі нұсқасында тарату қажеттілігін көрсетеді.

Әдістер мен материалдар

Талдау объектісі ғылыми еңбектер және Ақтөбе облысындағы 117 мектепке дейінгі ұйым педагогтары арасында жүргізілген сауалнама нәтижелері. Осыған сәйкес негізгі зерттеу әдістері: зерттеу тақырыбы бойынша ғылыми жұмыстарды талдау және синтездеу, анкета жүргізу.

Бұл зерттеу нысаны келесі сұрақтарға жауап табуға бағытталған:

1. Психогимнастиканы ұйымдастырудың теориясы мен әдістемесінде қандай бағыттар ең сұранысқа ие?
2. Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі білім беру жүйесінде психогимнастиканы қолдану мәселесінің жағдайы қандай?
3. Қазақстан Республикасындағы мектепке дейінгі тәрбиеде психогимнастика қаншалықты деңгейде сұранысқа ие?
4. Психогимнастика мектепке дейінгі тәрбиенің теориясында да, практикасында да бірдей сұранысқа ие ме?

Осы сұрақтарға жауап табу психогимнастика Қазақстан Республикасындағы мектепке дейінгі тәрбиешілер жұмысында жоғары сұранысқа ие психокоррекциялық әдіс болып табылады деген болжамды растауға немесе жоққа шығаруға мүмкіндік береді.

Мектепке дейінгі ұйымдарда психогимнастикаға сұраныс дәрежесін талдау екі кезеңді қамтиды:

1. Психогимнастикаға сұранысты теориялық тұрғыдан бағалау.
2. Психогимнастикаға деген сұранысты тәжірибеде бағалау.

Біздің әрі қарайғы зерттеуіміздің негізін біз тәрбиешілердің өз жұмысында психогимнастиканы қолданудағы кедергілерді анықтаумен және оны практикада қолдану аясын кеңейтумен, сондай-ақ жоғары және қосымша білім беру жүйесінде педагог кадрларды даярлау процесіне психогимнастиканы ұйымдастыру теориясы мен әдістемесін енгізумен байланыстырамыз.

Нәтижелер және оларды талдау

1. Психогимнастикаға сұранысты теориялық тұрғыдан бағалау.

Психогимнастика — арнайы сабақтар курсына немесе жеке ойын немесе сызба түрінде жүзеге асырылатын әдіс. Бұл әдіс адам психикасының әртүрлі аспектілерін дамытуға және түзетуге бағытталған. Психогимнастика тек психокоррекциялық ғана емес, сонымен қатар психопрофилактикалық әдіс. Психогимнастика әдіс ретінде әртүрлі сабақ түрлерінде (сабақтар арасында) қолданылуы мүмкін, мысалы, оны дене шынықтыру сабағына (гимнастика) бөлек енгізуге болады (А.А. Осипова және т.б.) [6].

Психогимнастиканы музыкамен және суретпен сүйемелдеуге болады. Психогимнастика сабақтарында балалар өзара әрекеттесетін бейнелі түрде ойдан шығарылған заттар, өте сирек шынайы нақтылар заттар (орындық, арқан, құрсау, доп, ойыншық, құм, қағаз, су және т.б.) пайдаланылады. Бұл психогимнастиканың артықшылықтарының бірі, өйткені мұндай сабақтарды өткізуге дайындық көрнекі құралдарды жасауға уақыт пен ақшаны жұмсауды қажет етпейді.

И.И. Ляковская, С.Н. Миронова «Психогимнастика как средство коррекции различных сторон психики ребенка» атты мақаласында (2022) [7] психогимнастика сабақтарын өткізудің негізгі бағыттары, кезеңдері мен шарттары, сондай-ақ әртүрлі санаттағы балалармен психогимнастиканы қолданудан күтілетін нәтижелер анықталады: өзін-өзі бағалау мен эмпатияны дамыту; құрдастарымен және басқалармен қарым-қатынаста сенімділікті дамыту; танымдық және эмоционалдық саланы дамыту. Көріп отырғанымыздай, мұндай нәтижелерге қол жеткізу жалпы алғанда балалардың психикалық денсаулығын сақтауға ықпал етеді. Осылайша, авторлар психогимнастиканың әмбебаптығын көрсетеді. Әмбебаптылық психогимнастиканы меңгерген

балалардың бойында жағымды мінез-құлық қасиеттерін (адалдық, батылдық, мейірімділік) дамытып, невротикалық көріністерді (қорқыныш, сенімсіздік) жоюынан да көрінеді. Жалпы сөйлеу тілі дамымаған мектеп жасына дейінгі балаларда айналасындағы адамдарға және заттарға деген танымдық қызығушылық белсендіріледі, жарқын эмоциялар мен қозғалыстар қалыптасады, сөйлеу, зейін, есте сақтау дамиды, шығармашылық ойлау дамиды.

Әдебиеттерді талдау көрсеткендей, мектепке дейінгі және бастауыш білім беру теориясында біз анықтаған психогимнастиканың келесі төрт бөлек бағыты жоғары сұранысқа ие:

I. Психогимнастиканың эмоциялық даму мен мінез-құлыққа әсері.

1.1. Мазасыздықты жеңуге психогимнастиканың әсері.

1.2. Қорқынышты жеңуге психогимнастиканың әсері.

1.3. Агрессияны жеңуге психогимнастиканың әсері.

II. Психогимнастиканың интеллект дамуына әсері.

III. Сөйлеу және қарым-қатынас дағдыларын дамытуға психогимнастиканың әсері.

IV. Психогимнастика денсаулық сақтау технологиясы ретінде.

Жоғарыда аталған кейбір бағыттарды толығырақ қарастырайық.

Е.Я. Зубкова «Развитие эмоциональности у детей дошкольного возраста средствами психогимнастики на занятиях хореографией» (2018) атты зерттеуінде ойын мектепке дейінгі жаста жетекші іс-әрекет болғандықтан, топтық сабақтарды ойын түрінде ұсынатын психогимнастиканы қолдану балалардың эмоционалдық әл-ауқатын жақсартуға ықпал ететінін атап өтті [8]. Осылайша, психогимнастиканы қолдану мектеп жасына дейінгі балалардың қалыптасуы мен дамуының табиғи механизмдеріне негізделген. Сонымен қатар, психогимнастика психикалық күйзелісті, эмоционалдық уайымды жеңілдетеді, балалардың жақсы эмоционалдық әл-ауқатын сақтайды және өзін-өзі көрсетуге мүмкіндік береді. Тәжірибе көрсеткендей, ата-аналар балаларының бойындағы эмоционалдық және интеллектуалдық дамуындағы он өзгерістерді байқап, «танымай» қалатын жағдайларды атап өткен.

Әдебиеттерде 6-7 жастағы балалардағы алаңдаушылықты «жеңу» әдісі ретінде психогимнастикаға ерекше көңіл бөлінеді. Көптеген авторлар жазғандай, бұл тақырыпқа қызығушылықтың артуы балаларды мектепке дайындаумен байланысты, мысалы: Н.С. Егорова, В.В. Находкиннің «Преодоление тревожности детей 6-7 лет с использованием элементов психогимнастики» (2014) [9], Л.А. Якубованың «Преодоление тревожности детей 6-7 лет с использованием элементов психогимнастики» (2020) [10], О.В. Якубенконың «Психогимнастика в коррекции страхов детей старшего дошкольного возраста» (2021) [11] деген мақалаларында көрсетілген.

О.А. Петрова, А.А. Белкинаның «Психогимнастика в коррекции страхов детей старшего дошкольного возраста» (2019) атты жұмысында жоғары мектеп жасына дейінгі балалардың қорқынышын түзету процесінде психогимнастиканы қолданудың тиімділігін көрсетеді [12]. Бұл жұмыста психогимнастика балаларда қорқынышты жеңу қабілетін қалыптастырады, болашақта неғұрлым күрделі өмірлік жағдайларды шешу үшін, қиындықтарды жеңу қабілетінің дамуына, эмоцияларды тану және дұрыс білдіру (көрсете алу), ойлар, сезімдер мен мінез-құлық арасында байланыс орнату қабілетінің дамуына әсер етеді.

Психогимнастика агрессивті мінез-құлқы бар балаларға да айтарлықтай әсер етеді, мұны Т.А. Акулованың «Психогимнастика как средство снижения агрессивности детей дошкольного возраста» (2020) еңбегінен көре аламыз. Балалық шақтағы агрессивті мінез-құлық үлгісінің ересек жасқа ауысуын болдырмау үшін мектеп жасына дейінгі балаларға өз денесін және олардың мінез-құлқын өзін-өзі реттеудің жаңа әдістерін үйрету мақсатында тәрбиеші пен педагог-психологтың жұмыстарында психогимнастика сабақтарда қолданылады [13].

Т.П. Бегидова, Н.В. Агеева, И.В. Петрованың «Адаптивная физическая культура в психогимнастике для лиц с нарушением интеллекта» (2023) мақаласында ақыл-ойы бұзылған адамдардың денсаулығының психофизиологиялық деңгейін арттыруда психогимнастиканы қолданудың тиімділігін дәлелдейді [14].

Т.А. Егорованың «Влияние психогимнастики на общее состояние здоровья дошкольников с общим недоразвитием речи» (2017) атты зерттеуінде мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеу әрекеті тәжірибесіне психогимнастиканы қосуды ұсынады. Автордың пікірінше, мұндай инклюзия жалпы сөйлеу тілі дамымаған балаларға санадағы «ертегі» бейнелерді ойын түрінде қайта құру арқылы «еркін» қарым-қатынас жағдайын жасау арқылы тілдік кедергілерді жоюға айтарлықтай

көмектеседі [15], бұл В.В. Захаренкованың «Психогимнастика в коррекции заикания у детей дошкольного возраста» (2012) [16] деген жұмысында мақсатты сөйлеу бұзылыстарының мысалын көрсетеді.

Психогимнастиканың теориялық негіздемесіне деген сұраныс психогимнастиканы қолданумен байланысты проблемалық зерттеулердің кең ауқымында көрінеді. Мұндай кең ауқым психогимнастиканың әдіс ретінде ғана емес, сонымен қатар технология ретінде де әмбебаптығын дәлелдейді, бұған Г.В. Илина, А.Д. Егупованың «Психогимнастика как средство коррекции нарушений у детей старшего дошкольного возраста с синдромом дефицита внимания и гиперактивности» зерттеуін атасақ болады (2022). Бұл жұмыста авторлар мектеп жасына дейінгі гиперактивті баланың психоэмоционалдық жағдайын жақсарту мақсатында оның жүйке жүйесін қалпына келтіру үшін түзету технологиясы ретінде психогимнастиканы пайдаланады [17].

Психогимнастика баланың психикасын түзету әдісі ретінде ғана емес табысты қолданылады. Психогимнастиканың моральдық саланы дамыту әдісі ретіндегі тиімділігі типтік дамуы да, кемтарлығы да бар балаларға қатысты келесі жұмыстарда негізді түрде дәлелденген. Атап айтсақ: Н.Н. Соколова «Использование психогимнастики в развитии нравственных качеств у детей» (2015) [18], К.А. Алховская, А.Р. Ибрагимовтың «Психолого-педагогические условия развития нравственных качеств у детей дошкольного возраста с задержкой психического развития» (2022 ж.), т.б. [19].

Осылайша, қазіргі әдебиеттерге әдеби шолу психогимнастикаға сұраныстың кең ауқымын көрсетеді. Бұл әдіске деген сұраныс баланың жеке басына жан-жақты және нақты әсер етіп, оның психикалық және адамгершілік дамуының барлық аспектілерін дамытуға және жақсартуға ықпал ететіндігіне байланысты. Осылайша, психогимнастика өзінің жан-жақтылығымен ерекше. Оны жүйелі қолдану бірнеше ай ішінде басқа әдістер тиімсіз болған мәселелерді шешуде айтарлықтай нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік береді.

2. Психогимнастикаға деген сұранысты тәжірибеде бағалау.

Психогимнастика практикада қаншалықты сұранысқа ие екенін білу үшін біз авторлық сауалнаманы жасадық. Сауалнама бірнеше таңдау мәлімдемесі бар 14 сұрақты қамтиды, олардың біреуін респондент дұрыс жауап ретінде таңдайды. Сауалнама Google форматында жүргізілді (1-кестені қараңыз).

1 - кесте

«Тәжірибеде психогимнастикаға сұранысты бағалау» сауалнамасы

1. Сіз қай жас санатына жатасыз? 20-30 30-40 40-50 50-60
2. Сіздің жұмыс тәжірибеңіз қанша жыл аралығын қамтиды? 1-5 6-10 11-20 21-30
3. Сіз қызмет атқаратын мектепке дейінгі ұйым қандай елді мекенде орналасқан? Қала Ауыл
4. Сіз қандай балабақша топтарында жиі жұмыс жасайсыз? Кішкентай бүлдіршіндерге арналған балабақша тобы (1,5 жастан 3 жасқа дейін) Кіші топ балаларға арналған (3 жастан 4 жасқа дейін) Ортаңғы топ балаларға арналған (4 жастан 5 жасқа дейін) Жоғары топ балаларға арналған (5 жастан 6 жасқа дейін)
5. Сізде «психогимнастика» туралы түсінік бар ма? Иә, білемін Жоқ, естіген жоқпын, білмеймін Естідім, бірақ білмеймін
6. Сіздің балабақша тобыңызда психогимнастика сабақтары орындалды ма? Жоқ, орындалмады Иә, олар сирек орындалды Иә, біз аптасына бір рет немесе одан да көп Иә, біз аптасына 2 рет немесе одан да көп Жауап беруге қиналамын

7. Сіздің мектепке дейінгі ұйымыңызда психогимнастика сұранысқа ие ме?   Жок, сұранысқа ие емес   Иә, сұранысқа ие   Сирек жағдайларда талап етіледі   Жауап беруге қиналамын
8. Сіз үшін қай әдіске басымдық бересіз: психогимнастика немесе басқа әдістер?   Мен психогимнастикаға басымдық беремін   Мен басқа әдістерге басымдық беремін
9. Сіз психогимнастиканы қалай жүргізу керектігін білесіз бе?   Иә   Жок
10. Психогимнастиканы қашаннан бері қолданасыз?   Қолдана бастағаным көп уақыт болған жоқ   Мен оны бір жылдан астам қолданамын   Бүгіл тәжірибеде қолданудамын   Қолданбаймын
11. Психогимнастиканы тәжірибеңізде қолдануыңызға не себеп болды?   Нәтиженің тиімділігі   Қолданбаймын
12. Психогимнастиканың артықшылықтарын білесіз бе?   Иә, мен барлық артықшылықтар туралы білемін   Жок, мен ешқандай артықшылықты білмеймін   Иә, бірақ мен барлық артықшылықтар туралы толық білмеймін
13. Психогимнастиканы қолданған кезде оның тиімділігін байқадыңыз ба?   Мен оны қолдандым, оның тиімділігін бірнеше рет байқадым және оған сенімдімін   Қолданбадым   Мен психогимнастиканы қолдандым, бірақ оның тиімділігін байқамадым
14. Жұмысыңызда психогимнастиканы қолдану ықтималдылығы?   0-30 % (ықтимал емес)   31-60 % (орташа ықтимал)   61-100 % (жоғары ықтимал)

Зерттеу жұмысымыз барысында Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі білім беру педагогтары арасында сауалнама жүргізілді. Сауалнамаға 117 мұғалім қатысты.

Жасы, еңбек өтілі, елді мекендегі және балабақшадағы жұмыс орны бойынша 1-4 сұрақтарға берілген жауаптарды талдау мынаны көрсетті:

1) сауалнамаға қатысқан мұғалімдердің 67 %-ы 20-дан 40 жасқа дейінгі еңбек өтілі 1 жылдан 10 жылға дейін; қалғандары (33 %) 40 жастан асқан және сәйкесінше еңбек өтілі ұзағырақ болды.

2) педагогтар балабақшаның әртүрлі топтарында жұмыс істейді: 24 адам (кішкентай бүлдіршіндер тобы), 30 адам (кіші топ), 30 адам (ортаңғы топ), 33 адам (жоғары топ).

3) 73 адам (62 %) қалалық педагогтар болды.

«Сізде «психогимнастика» туралы түсінік бар ма?» сауалнамасының № 5 сұрағына берілген жауаптардың талдауы көрсеткендей, 69 тәрбиешінің (59 %) «психогимнастика» туралы түсінігі бар, 14 тәрбиеші (12 %) «психогимнастика» туралы білмейді, 34 педагог (29 %) бұл атауды естіген, бірақ жалпы психогимнастиканың не екенін білмейді.

№ 6 «Сіздің балабақша тобыңызда психогимнастика сабақтары орындалды ма?» деген сауалнаманың жауабын талдау:

1) педагогтардың 68 % өз жұмысында психогимнастиканы сирек пайдаланады;

2) 15 % жауап беруге қиналған;

3) 17 % психогимнастика аптасына 1-2 рет өткізілетінін көрсетті.

№ 7 «Сіздің мектепке дейінгі ұйымыңызда психогимнастика сұранысқа ие ме?» сауалнамасының жауаптары, тәжірибеде психогимнастикаға сұраныстың айтарлықтай төмен деңгейін көрсетеді:

1) педагогтардың 27 %-ы психогимнастика сұранысқа ие деп жауап берді;

- 2) 23 % жауап беру қиын екенін көрсетті;
- 3) 14 % психогимнастика сирек сұранысқа ие екенін айтты;
- 4) 36 % психогимнастика сұранысқа ие емес деп жауап берді.

№ 8 «Сіз үшін қай әдіске басымдық бересіз: психогимнастика немесе басқа әдістер?» деген сұраққа респонденттердің жартысынан азы (педагогтар 42 %) психогимнастиканы қалайды деп жауап берді.

№ 9 «Сіз психогимнастиканы қалай жүргізу керектігін білесіз бе?» атты сауалнамаға респонденттердің жартысынан азы (педагогтардың 41 %) психогимнастиканы қалай жүргізе алу жолын білемін деп жауап берді.

№ 10 «Психогимнастиканы қашаннан бері қолданасыз?» деген сұраққа жауаптарды талдау. Педагогтардың барлығы 46 % психогимнастикамен айналысатынын көрсетеді:

- 1) 30 адам (25 %) — «Қолдана бастағаным көп уақыт болған жоқ» деген жауапты таңдады;
- 2) 10 адам (9 %) — «Мен оны бір жылдан астам қолданамын» деген жауапты таңдады;
- 3) 14 адам (12 %) — «Бүкіл тәжірибемде қолданудамын» деген жауапты таңдады;
- 4) 63 адам (54 %) — «Қолданбаймын» деген жауапты таңдады.

№ 11 «Психогимнастиканы тәжірибеңізде қолдануыңызға не себеп болды?» сауалнамасының жауаптары. Респонденттердің 41 %-ы психогимнастиканы оның тиімділігі мен нәтижелеріне байланысты өз жұмысында қолданғанын көрсетеді.

«Психогимнастиканың артықшылықтарын білесіз бе» деген № 12 сұраққа респонденттер былай деп жауап берді.

- 1) 29 адам (25 %) — «иә, мен барлық артықшылықтар туралы білемін»;
- 2) 38 адам (32 %) — «жоқ, артықшылығын білмеймін»;
- 3) 50 адам (43 %) — «иә, бірақ мен барлық артықшылықтар туралы толық білмеймін».

«Психогимнастиканы қолданған кезде оның тиімділігін байқадыңыз ба?» № 13 сұраққа жауаптарды талдауда анықтағанымыздай:

- 1) педагогтардың 44 %-ы психогимнастиканың тиімділігін бірнеше рет байқаған және бұған сенімді болған;
- 2) педагогтардың 56 %-ы психогимнастиканы мүлде қолданбаған.

Соңғы № 14 «Жұмысыңызда психогимнастиканы қолдану ықтималдылығы?» деген сұраққа жауаптарды талдау, тәжірибеде психогимнастикаға сұраныстың төмен деңгейін де көрсетеді:

- 1) 50 адам (43 %) — «0-30 % (ықтимал емес)»;
- 2) 50 адам (43 %) — «31-60 % (орташа ықтимал)»;
- 3) 17 адам (14 %) — «61-100 % (жоғары ықтимал).»

Сауалнама нәтижесінде тәжірибеде психогимнастикаға сұраныс деңгейі № 2 кестеде көрсетілген критерийлерге сәйкес анықталды (2-кесте).

2 - к е с т е

Психогимнастикаға тәжірибедегі сұраныстың деңгейлері мен критерийлері

	Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі ұйымдарындағы психогимнастикаға сұраныс деңгейлері	Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі ұйымдарындағы психогимнастикаға сұраныс критерийлері
1	2	3
1	Жоғарғы деңгейі	1. «Психогимнастика» туралы түсініктері бар 2. Психогимнастика сабақтары жүйелі түрде жүргізіледі 3. Психогимнастика сұранысқа ие 4. Әдістерді таңдауда психогимнастикаға басымдық береді 5. Психогимнастиканы жүргізуде жеткілікті кәсіби дағдылары бар 6. Психогимнастика жүргізуде көп жылдық тәжірибесі бар 7. Психогимнастиканы жүргізудің мотиві бар 8. Психогимнастиканың пайдасын біледі 9. Психогимнастиканы бір рет қолдану барысында оның тиімділігіне сенім пайда болды 10. Психогимнастиканы қолданудың жоғары ықтималдығы

1	2	3
2	Орташа деңгейі	1. «Психогимнастика» туралы түсініктері бар 2. Психогимнастика сабақтары жүйелі емес негізде жүргізіледі 3. Психогимнастика жағдайға байланысты сұранысқа ие 4. Басқа әдістермен қатар психогимнастиканы жүргізеді 5. Психогимнастика жүргізуге кәсіби дағдылары жеткіліксіз 6. 1 (бір) жылға тең және одан да көп психогимнастика жүргізу тәжірибесі бар 7. Психогимнастиканың пайдасы туралы толық білмейді 8. Психогимнастиканы бір рет қолдану барысында оның тиімділігіне сенімділік болмайды. 9. Психогимнастиканы қолданудың орташа ықтималдығы
3	Төменгі деңгейі	1. «Психогимнастика» туралы түсінігі жоқ 2. Психогимнастика сабақтары өткізілмейді 3. Психогимнастика сұранысқа ие емес 4. Әдістерді таңдағанда психогимнастикаға артықшылық бермейді 5. Психогимнастика жүргізуде кәсіби дағдылары жоқ 6. Психогимнастиканы жүргізу тәжірибесі жоқ 7. Психогимнастиканы жүргізудің негізі жоқ 8. Психогимнастиканың пайдасы туралы білмейді 9. Психогимнастиканы қолданбағандықтан оның тиімділігіне сенім жоқ 10. Психогимнастиканы қолданудың төмен ықтималдығы

Осы критерийлерге сәйкес, сауалнама нәтижелерін талдау, әдетте, практикада психогимнастиканы қолданудың төмен деңгейін көрсетеді. Оның басты себебі, тәрбиешілердің психогимнастиканы ұйымдастырудың теориясы мен әдістемесін толық меңгермегендігі, сондықтан оның артықшылықтары мен қолдану тиімділігі туралы білімінің жоқтығында екенін көрсетеді. Екінші себеп, психогимнастика бойынша теориялық және практикалық материалдың орыс тілінде әзірленгендігінде, сондықтан этномәдени ерекшеліктерді ескере отырып, қазақ тілінде мұндай материалдарды (ұлттық ойындар, ертегілер, батырлар т.б.) әзірлеуге теория мен практика тарапынан айтарлықтай күш салу қажет, бұл біздің болашақ жұмысымыздың негізі болмақ.

Қорытынды

Осылайша, талдау теория мен практикада психогимнастикаға деген сұраныстың әртүрлі деңгейін көрсетті. Теориялық тұрғыдан психогимнастиканы қолданудың тиімді әдісі ретінде зерттеу мен негіздеуге қызығушылық артып келеді:

1) психогимнастика балаларға қарым-қатынастағы кедергілерді жеңуге, өзін және басқаларды жақсы түсінуге, психикалық күйзелістен арылуға және өз ойын жеткізуге мүмкіндік береді.

2) психогимнастика сабақтары шамадан тыс шаршау, үрейлену, ашуланшақтық, оқшаулану, невроздар, мінез-құлық бұзылыстары, жеңіл ақыл-ой кемістігі және басқа да жүйке-психикалық бұзылыстары бар балаларға арналған.

Алайда, осы артықшылықтарға қарамастан, Қазақстан Республикасындағы мектепке дейінгі ұйым педагогтар жұмысында психогимнастиканы қолдану деңгейі төмен екендігі көрсетілген. Психогимнастикаға тәжірибеде сұраныстың болмауының негізгі себептерінің бірі — бұл әдістің (технологияның) тиімділігі және оны өз жұмысында ұйымдастыру әдістемесі туралы жеткілікті білімнің болмауы. Бұл тәжірибеде психогимнастикаға деген сұраныс деңгейін арттыру, яғни балалармен жұмыс жасауда оны қолданудың жүйелілігін арттыру үшін педагогтар психогимнастиканың мүмкіндіктерін оны пайдалану дағдыларын толық білуі керек деген қорытындыға келеміз.

Қаржыландыру көздері

Бұл зерттеуді Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің Ғылым комитеті (грант ИРН АР13068325) қаржыландырды.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Рогожина А.О. Психогимнастика как средство развития и формирования эмоционального состояния у детей младшего школьного возраста / А.О. Рогожина // Будущие науки—2019: сб. науч. ст. 7-й Междунар. молодеж. науч. конф., Курск, 25–26 апреля 2019 г. — Т. 2. — Курск: Юго-Западный государственный университет, 2019. — С. 263–265.
- 2 Чистякова М.И. Психогимнастика / М.И. Чистякова; под ред. М.И. Буянова. — 2-е изд. — М.: Просвещение; ВЛАДОС, 1995. — 160 с.
- 3 Алябьева Е.А. Занятия по психогимнастике с дошкольниками: метод. пос. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Сфера, 2008. — 160 с.
- 4 Laureys F. (2023). A one-year follow-up of the cognitive and psycho-behavioural skills in artistic gymnastics / F. Laureys, M. Lenoir // *Psychology of Sport and Exercise*. — 2023. — Vol. 66. — [Electronic resource]. — Access mode: <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2022.102375>
- 5 Lin C. (2021). Up-regulation of proactive control is associated with beneficial effects of a childhood gymnastics program on response preparation and working memory / C. Lin, T. Hung // *Brain and Cognition*. — 2021. — Vol. 149. — [Electronic resource]. — Access mode: <https://doi.org/10.1016/j.bandc.2021.105695>
- 6 Осипова А.А. Общая психокоррекция: учеб. пос. / А.А. Осипова. — М.: Сфера, 2002. — 510 с.
- 7 Лясковская И.И. Психогимнастика как средство коррекции различных сторон психики ребенка / И.И. Лясковская, С.Н. Миронова // *Образование в Орловской области*. — 2022. — № 4. — С. 105–110.
- 8 Зубкова Е.Я. Развитие эмоциональности у детей дошкольного возраста средствами психогимнастики на занятиях хореографией / Е.Я. Зубкова // В сб. Психолого-педагогические проблемы развития ребенка в современных социокультурных условиях: Материалы Всерос. науч.-практ. конф. с междунар. участ. — Курск: ЗАО «Университетская книга», 2018. — С. 366–369.
- 9 Егорова Н.С. Преодоление тревожности детей 6–7 лет с использованием элементов психогимнастики: сб. конф. НИЦ «Социосфера» / Н.С. Егорова, В.В. Находкин. — 2014. — № 3. — С. 56–59.
- 10 Якубова Л.А. Преодоление тревожности детей 6-7 лет с использованием элементов психогимнастики / Л.А. Якубова // *Мировая наука*. — 2020. — № 3 (36). — С. 589–592.
- 11 Якубенко О.В. Психогимнастика как средство преодоления ситуативной тревожности у детей / О.В. Якубенко // *Защита детства: проблемы, поиски, решения: сб. конф. IV Всерос. науч.-практ. конф. / под ред. И.В. Иванченко*. — М.: Изд-во «Знание-М», 2021. — С. 543–545.
- 12 Петрова О.А. Психогимнастика в коррекции страхов детей старшего дошкольного возраста / О.А. Петрова, А.А. Белкина // *Науч.-метод. электрон. журн. «Концепт»*. — 2019. — № 7 (июль). — С. 55–62. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://e-koncept.ru/2019/192026.htm>
- 13 Акулова Т.А. Психогимнастика как средство снижения агрессивности детей дошкольного возраста / Т.А. Акулова // В кн. Проблемы и перспективы физиологического сопровождения тренировочного процесса: Материалы Междунар. науч.-практ. (online) конф. молодых ученых, посвящ. 50-летию Урал. гос. ун-та физ. культуры. — Челябинск, 2020. — С. 11–13.
- 14 Бегидова Т.П. Адаптивная физическая культура в психогимнастике для лиц с нарушением интеллекта / Т.П. Бегидова, Н.В. Агеева, И.В. Петрова // *Вестн. Тамбов. ун-та. Сер. Гуманитарные науки*. — 2023. — Т.28, № 1 (202). — С. 143–153.
- 15 Егорова Т.А. Влияние психогимнастики на общее состояние здоровья дошкольников с общим недоразвитием речи / Т.А. Егорова // *Изучение и образование детей с различными формами дизонтогенеза в условиях реализации ФГОС: Материалы Всерос. науч.-практ. конф. студ., магистрант., аспирант. и слушат.* — Екатеринбург, 2017. — С. 389–392.
- 16 Захаренкова В.В. Психогимнастика в коррекции заикания у детей дошкольного возраста / В.В. Захаренкова // *Современное дошкольное образование: теория и практика*. — 2012. — 4(30). — С. 28–34.
- 17 Ильина Г.В. Психогимнастика как средство коррекции нарушений у детей старшего дошкольного возраста с синдромом дефицита внимания и гиперактивности / Г.В. Ильина, А.Д. Егупова // *Здоровьесберегающие и коррекционные технологии в современном образовательном пространстве: сб. науч. тр. по результатам Междунар. науч.-практ. конф., посвящ. 90-летию высш. пед. образов. Магнитогорска*. — Магнитогорск: МГТУ им. Г.И. Носова, 2022. — С. 83–87.
- 18 Соколова Н.Н. Использование психогимнастики в развитии нравственных качеств у детей / Н.Н. Соколова // *Дошкольная педагогика*. — 2015. — № 2(107). — С. 60–61.
- 19 Альховская К.А. Психолого-педагогические условия развития нравственных качеств у детей дошкольного возраста с задержкой психического развития / К.А. Альховская, А.Р. Ибрагимова // *Обществознание и социальная психология*. — 2022. — № 11(41). — С. 37–43.

А.Ә. Рысқұлова, Ж.А. Майданғалиева, Г.А. Кузембаева

Оценка востребованности психогимнастики в дошкольных учреждениях Республики Казахстан

Психогимнастика зарекомендовала себя как универсальная методика с позиции ее влияния на развитие всех психических процессов личности ребенка. Цель исследования заключается в оценке востребованности психогимнастики в современных дошкольных организациях Республики Казахстан (далее — ДО РК). Авторы обращают внимание на отсутствие механизма в определении данной оценки и необходимость его разработки, что указывает на научную и практическую значимость исследования. Основными методами оценки востребованности психогимнастики в ДО РК служат анализ литературы, анкетирование 117 воспитателей ДО Актюбинской области. Результаты анкетирования свидетельствуют о низком уровне востребованности (использования) психогимнастики на практике. Выделены две основные причины низкого уровня применения психогимнастики на практике: 1) воспитатели в полной мере не владеют теорией и методикой организации психогимнастики, а значит — не обладают знаниями о ее преимуществах и эффективности применения; 2) теоретический и практический материал по психогимнастике разработан на русском языке, поэтому потребуются значительные усилия со стороны теории и практики для разработки таких материалов на казахском языке с учетом этнокультурных особенностей (на материале национальных игр, национальных сказок, героев и т.д.). Чтобы повысить уровень востребованности психогимнастики на практике, воспитатели должны быть в полной мере осведомлены о возможностях психогимнастики, обладать навыками ее использования.

Ключевые слова: психогимнастика, востребованность в психогимнастике, дошкольные организации Республики Казахстан, тревога, страх, агрессия, интеллект, технологии здравоохранения.

A.A. Ryskulova, Zh.A. Maydangalieva, G.A. Kuzembayeva

Assessment of the demand for psycho-gymnastics in preschool institutions of the Republic of Kazakhstan

Psycho-gymnastics has established itself as a method of developing all mental processes of a child's personality. The purpose of the study is to assess the demand for psycho-gymnastics in preschool organizations of the Republic of Kazakhstan. The authors draw attention to the lack of a mechanism in determining this assessment and the need for its development. The main methods of assessing the demand for psycho-gymnastics are literature analysis, questionnaire survey of 117 educators. The results of the survey indicate a low level of demand for psycho-gymnastics in practice. Two main reasons are highlighted: 1) educators do not know the theory and methodology of the organization of psycho-gymnastics, do not have knowledge about its advantages and effectiveness of application; 2) the material on psycho-gymnastics is developed in Russian, so efforts will be required to develop materials in Kazakh. In order to increase the level of demand for psycho-gymnastics in practice, educators should be aware of the possibilities of psycho-gymnastics, have the skills to use it.

Keywords: psycho-gymnastics, demand in psycho-gymnastics, preschool organizations of the Republic of Kazakhstan, anxiety, fear, aggression, intelligence, health care technology.

References

- 1 Rogozhina, A.O. (2019). Psikhogimnastika kak sredstvo razvitiia i formirovaniia emotsionalnogo sostoiianiia u detei mladshogo shkolnogo vozrasta [Psycho-gymnastics as a means of development and formation of emotional state in children of primary school age]. *Budushchie nauki—2019: sbornik nauchnykh statei 7-i Mezhdunarodnoi molodezhnoi nauchnoi konferentsii — Future Sciences—2019: collection of scientific articles of the 7th International Youth Scientific Conference*, 263–265 [in Russian].
- 2 Chistjakova, M.I., & Bujanova, M.I. (Ed.). (1995). Psikhogimnastika [Psycho-gymnastics]. Moscow: Prosveshchenie; VLADOS [in Russian].
- 3 Aljab'eva, E.A. (2008). Zaniatiia po psikhogimnastike s doshkolnikami [Psycho-gymnastics classes for preschoolers]. Moscow: Sfera [in Russian].
- 4 Laureys, F., & Lenoir, M. (2023). A one-year follow-up of the cognitive and psycho-behavioural skills in artistic gymnastics. *Psychology of Sport and Exercise*, 66. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2022.102375>
- 5 Lin, C., & Hung, T. (2021). Up-regulation of proactive control is associated with beneficial effects of a childhood gymnastics program on response preparation and working memory. *Brain and Cognition*, 149. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.bandc.2021.105695>

- 6 Osipova, A.A. (2002). *Obshchaia psikhokorreksiia* [General psychocorrection]. Moscow: Sfera [in Russian].
- 7 Ljaskovskaja, I.I., & Mironova, S.N. (2022). *Psikhogimnastika kak sredstvo korrektsii razlichnykh storon psikhiki rebenka* [Psycho-gymnastics as a means of correcting various aspects of the child's psyche]. *Obrazovanie v Orlovskoi oblasti — Education in the Oryol region*, 4, 105–110 [in Russian].
- 8 Zubkova, E.Ya. (2018). *Razvitie emotsionalnosti u detei doshkolnogo vozrasta sredstvami psikhogimnastiki na zaniatiiakh khoreografiei* [Development of emotionality in preschool children using psycho-gymnastics during choreography classes]. *V sbornike: Psikhologo-pedagogicheskie problemy razvitiia rebenka v sovremennykh sotsiokulturnykh usloviakh. Materialy Vserossiiskoi nauchno-prakticheskoi konferentsii s mezhdunarodnym uchastiem — In the collection: Psychological and pedagogical problems of child development in modern sociocultural conditions. Materials of the All-Russian Scientific and Practical Conference with International Participation*. Kursk [in Russian].
- 9 Egorova, N.S., & Nahodkin, V.V. (2014). *Preodolenie trevozhnosti detei 6–7 let s ispolzovaniem elementov psikhogimnastiki* [Overcoming anxiety in children 6-7 years old using elements of psycho-gymnastics]. *Sborniki konferentsii NIC «Sociosfera» — Collections of conferences of the Scientific Research Center Sociosphere*. Retrieved from https://www.elibrary.ru/download/elibrary_43085276_17584359.pdf [in Russian].
- 10 Yakubova, L.A. (2020). *Preodolenie trevozhnosti u detei 6–7 let s ispolzovaniem elementov psikhogimnastiki* [Overcoming anxiety in children 6-7 years old using elements of psycho-gymnastics]. *Mirovaia nauka — World science*. 3 (36), 589–592 [in Russian].
- 11 Yakubenko, O.V., & Ivanchenko, I.V. (Ed.). (2021). *Psikhogimnastika kak sredstvo preodoleniia situativnoi trevozhnosti u detei. Zashchita detstva: problemy, poiski, resheniia* [Psycho-gymnastics as a means of overcoming situational anxiety in children]. *Sbornik konferentsii IV Vserossiiskoi nauchno-prakticheskoi konferentsii — Collection of conferences of the IV All-Russian Scientific and Practical Conference*. Moscow [in Russian].
- 12 Petrova, O.A., & Belkina, A.A. (2019). *Psikhogimnastika v korrektsii strakhov u detei starshego doshkolnogo vozrasta* [Psychogymnastics in the correction of fears in children of senior preschool age]. *Nauchno-metodicheskii elektronnyi zhurnal «Kontsept» — Scientific and methodological electronic journal “Concept”*. Retrieved from <http://e-koncept.ru/2019/192026.htm> [in Russian].
- 13 Akulova, T.A. (2020). *Psikhogimnastika kak sredstvo snizheniia agressivnosti detei doshkolnogo vozrasta* [Psycho-gymnastics as a means of reducing the aggressiveness of preschool children]. *V knige: Problemy i perspektivy fiziologicheskogo soprovozhdeniia trenirovochnogo protsessa. Materialy Mezhdunarodnoi nauchno-prakticheskoi (online) konferentsii molodykh uchenykh, posviashchennykh 50-letiiu Uralskogo gosudarstvennogo universiteta fizicheskoi kultury — In the book: Problems and prospects of physiological support of the training process. Materials of the international scientific and practical (on-line) conference of young scientists dedicated to the 50th anniversary of the Ural State University of Physical Culture*. Cheliabinsk [in Russian].
- 14 Begidova, T.P., Ageeva, N.V., & Petrova, I.V. (2023). *Adaptivnaia fizicheskaia kultura v psikhogimnastike dlia lits s narusheniem intellekta* [Adaptive physical education in psycho-gymnastics for persons with intellectual disabilities]. *Vestnik Tambovskogo universiteta. Seriya Gumanitarnye nauki — Bulletin of Tambov University. Series: Humanities*, 1 (202), 143–153 [in Russian].
- 15 Egorova, T.A. (2017). *Vliianie psikhogimnastiki na obshchee sostoianie zdorovia doshkolnikov s obshchim nedorazvitiem rechi* [The influence of psycho-gymnastics on the general health of preschool children with general speech underdevelopment]. *Izuchenie i obrazovanie detei s razlichnymi formami dizontogeneza v usloviakh realizatsii FGOS. Materialy Vserossiiskoi nauchno-prakticheskoi konferentsii studentov, magistrantov, aspirantov i slushatelei — Study and education of children with various forms of dysontogenesis in the context of the implementation of the Federal State Educational Standard. Materials of the All-Russian Scientific and Practical Conference of Students, Masters, Postgraduate Students and Listeners*. Ekaterinburg [in Russian].
- 16 Zaharenkova, V.V. (2012). *Psikhogimnastika v korrektsii zaikaniia u detei doshkolnogo vozrasta* [Psycho-gymnastics in the correction of stuttering in preschool children]. *Sovremennoe doshkolnoe obrazovanie: teoriia i praktika — Modern preschool education: theory and practice*, 4(30), 28–34 [in Russian].
- 17 Il'ina, G.V., & Egupova, A.D. (2022). *Psikhogimnastika kak sredstvo korrektsii narushenii u detei starshego doshkolnogo vozrasta s sindromom defitsita vnimaniia i giperaktivnosti* [Psycho-gymnastics as a means of correcting disorders in children of senior preschool age with attention deficit hyperactivity disorder]. *Zdorovesberegaiushchie i korrektsionnye tekhnologii v sovremennom obrazovatelnom prostranstve: sbornik nauchnykh trudov po rezul'tatam Mezhdunarodnoi nauchno-prakticheskoi konferentsii, posviashchennoi 90-letiiu vysshego pedagogicheskogo obrazovaniia — Health-saving and correctional technologies in the modern educational space: collection of scientific papers based on the results of the International Scientific and Practical Conference dedicated to the 90th anniversary of higher pedagogical education in Magnitogorska*. Magnitogorsk [in Russian].
- 18 Sokolova, N.N. (2015). *Ispolzovanie psikhogimnastiki v razvitiu нравstvennykh kachestv u detei* [The use of psycho-gymnastics in the development of moral qualities in children]. *Doshkolnaia pedagogika — Preschool pedagogy*, 2(107), 60–61 [in Russian].
- 19 Al'hovskaja, K.A., & Ibragimova, A.R. (2022). *Psikhologo-pedagogicheskie usloviia razvitiia нравstvennykh kachestv u detei doshkolnogo vozrasta s zaderzhkoi psikhicheskogo razvitiia* [Psychological and pedagogical conditions for the development of moral qualities in preschool children with mental retardation]. *Obshchestvoznanie i sotsialnaia psikhologiya — Social science and social psychology*, 11(41), 37–43 [in Russian].

Information about authors

Ryskulova, A.A. — Master of social sciences, Senior lecturer, Bolashak University; e-mail: ryskulova_aygerim@inbox.ru, Left bank 115, Kyzylorda, Republic of Kazakhstan. <https://orcid.org/0000-0002-5457-9631>

Maydangalieva, Zh.A. — Doctor of philosophy (PhD), Associate Professor, Baishev University; e-mail: maydangalieva@mail.ru, st. Brothers Zhubanov 302a, Aktobe, Republic of Kazakhstan. <https://orcid.org/0000-0003-3189-8880>

Kuzembayeva, G.A. — Candidate of philology, Doctor of philosophy (PhD), Associate professor of the Department of English and German Languages; e-mail: kuzembayeva@mail.ru, st. Grishina 7A, Aktobe, Republic of Kazakhstan. <https://orcid.org/0000-0001-8964-3683>

Buketov University